

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

TÍTOL: **Implantació i valoració de l'assignatura Gènere i Salut**

Subtítol: **De l'Aprenentatge per Projectes a l'Aprenentatge Servei**

AUTORIA:

1. *Fuentes-Pumarola, Concepció*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
concepcio.fuentes@udg.edu
2. *Ballester-Ferrando, David*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
david.ballester@udg.edu
3. *Cámara-Liebana, David*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
david.camara@udg.edu
4. *Rascón- Hernan, Carolina*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
carolina.rascon@udg.edu
5. *Roqueta-Vall-Ilosera, Marta*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
marta.roqueta@udg.edu
6. *Reyes-Amargant, Zaira*
Universitat de Girona
Facultat d'Infermeria/Departament d'Infermeria
zaira.reyes@udg.edu

1. RESUM:

Es presenta la descripció i valoració de l'assignatura optativa Gènere i Salut al Grau en Infermeria. Es planifica amb la metodologia Aprenentatge per Projectes. L'estudiantat, en grups reduïts, han planificat dos projectes amb els objectius: sensibilitzar i conscienciar en relació a la violència masclista i sobre les desigualtats de salut per raons de gènere. Finalment, els projectes es varen portar a terme i la metodologia emprada passà a ser Aprenentatge Servei.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

2. ABSTRACT:

Presentation of a description and evaluation of the elective subject "Gender and Health" in the Nursing Degree. First of all, the planned methodology to use is Learning by Projects with students in small groups. Students planned two projects with the aim of rising awareness in relation to male violence and health inequalities related to gender reasons. Finally, the projects were implemented by a Service-Learning methodology.

3. PARAULES CLAU: 4-6

Aprentatge per Projectes, Aprentatge Servei, Gènere, Salut, Infermeria, Estudiantat

4. KEYWORDS: 4-6

Learning by Projects, Service-Learning, Gender, Health, Nursing, Students

5. DESENVOLUPAMENT:

1. INTRODUCCIÓ

La docència amb perspectiva de gènere en l'àmbit de la salut millora la qualitat docent i la rellevància social dels coneixements, alhora que permet detectar les necessitats de la població identificant el biaix de gènere actual i els seus comportaments i actituds que parteixen d'una cultura on predomina la supremacia de l'home, així com, permet detectar i corregir aquests biaixos entre homes i dones en aspectes com les cures, les intervencions i l'atenció sanitària rebuda en general. Per contra, la falta de perspectiva de gènere dels currículums universitaris crea professionals influenciats pel sistema sexe/gènere i l'estructura heteropatriarcal, alhora que menysprea la realitat de la salut diferenciada de la dona amb una visió biomèdica pensada i basada en l'home.

En aquest context, la Facultat d'Infermeria de la Universitat de Girona (UdG) no només incorpora la perspectiva de gènere, sinó que també, i en consonància amb el Pla de Salut de Catalunya 2021-2025 (Generalitat de Catalunya, 2021) com a eix vertebrador de la docència, incorpora l'atenció centrada en la persona i la visió salutogènica (Antonovsky, 1976).

Amb tot, en el pla de millora de la qualitat dels estudis d'infermeria, per tal d'incorporar la docència amb perspectiva de gènere, es creà una nova assignatura optativa en el grau anomenada "Gènere i Salut".

2. DESCRIPCIÓ I IMPLEMENTACIÓ DE L'ASSIGNATURA

En aquesta assignatura de 3 ECTS de primer semestre, entre els diferents objectius d'aprenentatge figura el *planificar activitats per a la sensibilització, conscienciació i educació per a la salut amb perspectiva de gènere*, relacionat amb continguts bàsics per abordar en profunditat les desigualtats en salut per raó de gènere, tractant de manera transversal la ceguesa de gènere. Alhora, es formen els i les estudiants per abordar adequadament els casos

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

de violència masclista dins el sistema sanitari, problema de salut pública prevalent a la nostra societat. Amb tot, es tractaren els següents continguts: Sistema sexe-gènere. Desigualtats en salut (infància-adolescència, persona adulta-persona gran i eixos de desigualtat-interseccionalitat), atenció infermera amb perspectiva de gènere, violència masclista i atenció infermera a les dones víctimes de violència masclista.

Les activitats formatives realitzades en aquesta assignatura foren 7 classes expositives en gran grup (49 estudiants), 7 seminaris on s'analitzaren casos simulats o reals (grups mitjans d'entre 11 i 19 estudiants) i 2 treballs en equip (10 grups de 5 estudiants aproximadament). Les metodologies emprades foren la pràctica reflexiva i l'aprenentatge per projectes (APP).

Els criteris d'avaluació han estat: l'assistència obligatòria al 80% de les classes presencials i l'assistència obligatòria als seminaris. S'ha avaluat la reflexió de cada seminari seguint el Model de Backer (1996) en el treball realitzat en grup i les exposicions orals dels treballs.

Una de les competències transversals a assolir per l'estudiantat ha estat *desenvolupar la capacitat d'avaluar les desigualtats per raó de sexe i gènere, per dissenyar solucions*, competència orientada a desenvolupar un raonament crític i un compromís social amb la pluralitat i diversitat de les realitats de la societat actual, des del respecte als drets fonamentals, a la igualtat de dones i homes i la no discriminació (AQU, 2018).

La metodologia prevista inicialment a l'assignatura per tal que l'estudiantat assolís aquest objectiu d'aprenentatge i aquesta competència era l'Aprenentatge per Projectes (APP), on l'estudiantat havia de desenvolupar un projecte i per tant un repte a assolir (Espinosa et al., 2020). Aquest projecte fou el de planificar dues intervencions: violència masclista i desigualtats en salut. Per una banda, amb l'objectiu de sensibilitzar i conscienciar a la comunitat universitària del Campus de la Salut de la UdG sobre la violència masclista, l'estudiantat planificava una intervenció destinada a l'entorn dels actes del 25 de Novembre (25N) "Dia Internacional per l'Eliminació de la Violència contra les Dones". D'altra banda, el 8 de Març (8M) "Dia Internacional de les Dones", amb l'objectiu de sensibilitzar i conscienciar sobre les desigualtats en salut per raó de gènere. El primer d'aquests projectes finalment es van materialitzar durant la setmana del 25N, amb accions dirigides a la comunitat universitària i transformant la intervenció cap a una acció educativa i també social. El segon projecte es va executar també en format de jornada el dia 10 de març, jornada adreçada a tota la ciutadania. Així doncs, l'APP es va orientar cap a un Aprenentatge Servei (ApS) (Albertín et al., 2017).

Les intervencions portades a terme la setmana del 25N per l'estudiantat es mostren a la Taula 1 i un exemple a la Figura 1. Els comptes d'Instagram van estar actius abans, durant i després de la setmana del 25N. A més, es va fer una exposició en format pòster d'alguns dels "posts" dels comptes d'Instagram així com de la resta de pòsters. En relació als vídeos realitzats, es van reproduir de forma automàtica a les pantalles del Campus de la Salut i es van presentar a

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

les aules de la Facultat d'Infermeria en algunes de les classes amb la presentació de les persones autores.

Els projectes presentats en relació a les desigualtats en salut per raó de gènere es mostren a la Taula 2. Durant la setmana del 8M, concretament el 10 de març es portà a terme la jornada: ***Experiències en desigualtats en salut per raó d'identitat de gènere i d'orientació sexual***. Aquesta Jornada va anar adreçada a tota la ciutadania i fou finançada pel Consell Social de la UdG. Es va realitzar a l'auditori Josep Irla de Girona (Figura 2). En aquesta jornada/espai de diàleg es formaren dues taules col·loqui: ***Realitats en l'atenció en Salut i persones LGTBIQ+*** i ***Desigualtats en salut per raó de gènere***. En aquest espai es van visualitzar el treball de l'estudiantat i participaren de forma activa en la jornada on assistiren unes 60 persones. També es van donar premis als millors treballs adreçats al 8M.

3. OBJECTIU

Avaluar la Implementació de l'assignatura Gènere i Salut del Grau en Infermeria de la UdG

4. METODOLOGIA

Estudi descriptiu i transversal de metodologia mixta: quantitativa i qualitativa. Per conèixer la valoració de l'estudiantat es va administrar un qüestionari adhoc anònim, amb preguntes obertes i tancades a través de *Google Forms*, recollint les variables sociodemogràfiques (edat i gènere) i preguntes relacionades amb l'organització de l'assignatura, la valoració dels temes tractats, la metodologia, l'aprenentatge, la participació, els punts forts i els aspectes a millorar.

5. RESULTATS

Participaren un total de 28 estudiants (89,3% dones, 7,1 % homes i 3,6% persones no binàries) que va suposar el 57,14% de participació. La mitjana d'edat fou de 25,6 (DE: 9,8) anys. El 57,9% triaren l'assignatura per interès sobre la temàtica i el 42,1% per altres motius (horari, disponibilitat de places i necessitat de crèdits).

Afirmen que amb l'assignatura **han après** a eixamplar la mirada, coneixements de concepte relacionats amb el sexe, la sexualitat i el gènere, els tipus de VM, com actuar davant casos de VM, les desigualtats en salut i els eixos de desigualtat (Figura 3) i, en definitiva, la importància de l'atenció de la persona amb perspectiva de gènere.

"La diferència entre gènere i sexe. Que hi ha més desigualtats de gènere en salut de les que ens imaginem, i més tipus de violència de gènere dels que coneixem" (E26D)

Valoren l'assignatura amb un 8,28 sobre 10 (DE:1,46). A la Taula 3 es mostren els resultats dels altres ítems quantitativs valorats.

Un 92,8% **recomanarien aquesta assignatura** a d'altres estudiants pels següents motius:

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

1. Per la importància per la professió infermera.

"Per aprendre coneixements que no es donen en profunditat a les matèries obligatòries, són temes molt interessants dels quals se'n parla poc, i professionals anteriors no van tenir la oportunitat de formar-se, ens ho trobarem dia a dia, i podem aportar molt aplicant aquests nous coneixements"(E10D)

2. Per la importància per la societat.

"El que he après considero que és necessari per la base de la societat, tothom hauria de tenir-los presents i en compte" (E22D)

"Perquè el temari que s'explica i les experiències reals que expliquen els professors es molt interessant i molt necessari perquè pugui canviar la societat" (E5D)

3. Per l'aprenentatge i el contingut.

"Crec que és on poden aprendre més, que no sigui només mira faig una optativa perquè és obligatori i punt. Almenys en aquesta pots aprendre " (E15D)

"Per la implicació del professorat. Això es transmet i a última hora és tot un assoliment"(E9D)

Les dues persones que no recomanarien l'assignatura és pel treball que comporta.

"Perquè tot i ser interessant en contingut crec que hi ha massa càrrega de treball per als crèdits que correspon l'assignatura"(E26D)

En relació als **punts forts** de l'assignatura valoren molt positivament:

1. El professorat, per la seva experiència, implicació i capacitat per fer-los reflexionar.

"Tots els professors que les han impartit han fet molt bones explicacions i aconsegueixen que la classe sigui entretinguda i dinàmica" (E4NB)

"El professorat està molt implicat"(E9D)

"Trobo que està molt bé la rotació del professorat, tenint en compte que cada un té uns coneixements diferents i això també permet veure els diferents temes relacionats amb el gènere i les desigualtats que no inclouen només els temes típics, sinó que s'han englobat tota una sèrie de conceptes en molts àmbits diferents, que en molts casos es desconeix o no es planteja" (E16D)

2. Manifesten l'interès pels temes tractats i que afecten a tothom.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

"Tracten temes actuals que ens afecta a tothom i que hem de tenir consciència i coneixement si els volem començar a canviar" (E15D)

"El tema general de la assignatura es interesante y atractivo" (E19D)

"Se tratan variedad de temas nunca antes vistos en la uni y es muy abierta"(E21H)

3. Consideren que s'haurien de tractar de forma obligatòria al grau, ja que molts en tenien desconeixement i consideren que estan relacionats amb la competència de les infermeres.

"Temari important per a que sigui obligatori en la carrera degut a que estem en una societat canviant i a més amb el temps és corroboren les diferències que hi han entre gèneres en la salut "(E2D)

"És un tema molt important a treballar i és una competència més d'infermeria, és per això que penso que hauria de ser un tema que s'hauria de treballar des de 1r (començant pel més bàsic) i seguir treballant la resta de cursos, i no només com a optativa. Hi ha temes molt interessants per a la professió infermera (...)" (E17D)

"Hauria de ser una assignatura accessible per tothom perquè penso que és molt important adquirir aquests coneixements com a futurs sanitaris"(E27D)

4. Valoren positivament les metodologies utilitzades pel seu dinamisme.

"També cal destacar que la majoria de les classes magistrals han estat molt interessants i dinàmiques, tots els professors que les han impartit han fet molt bones explicacions i aconseguen que la classe sigui entretinguda i dinàmica" (E10D)

"Que sigui tant dinàmica i es treballi amb projectes. Que es tractin tantes coses diferents" (E4NB)

5. Per últim, afavorir la reflexió, és un altre dels punts forts.

"Les reflexions individuals i la capacitat del professorat per fer-te pensar i aprendre" (E12D)

"Aprèn a com actuar, i et fa reflexionar molt sobre alguns aspectes" (E25D)

Els **aspectes de millora** que proposats són:

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

1. La disminució de la càrrega de treball, atès que en comparació amb d'altres assignatures optatives aquesta és molt alta. Proposen reduir els treballs a un sol projecte.

2. *"Molta càrrega de feina (sobretot en comparació a altres optatives), falta de temps dins l'aula per fer els projectes (fora de l'aula és molt difícil quadrar horaris i encara més si als grups hi ha persones de 3r i 4t)" (E17D)*

"Sobre la part dels treballs, opino que potser és massa fer-ne 2 treballs, amb els seus corresponents desenvolupaments, s'hi ha de dedicar moltes hores, amb un potser una mica més complert en seria prou. També és complicat poder treballar amb el grup ja que estem barrejats 3er i 4t, i conciliar horaris es fa difícil"(E17D)

"Crec que amb una intervenció n'hi hauria prou"(E9D)

3. Proposen també que es plantegi l'assignatura com a obligatòria.

"Potser no és un problema de l'assignatura en sí, però crec que seria interessant plantejar l'assignatura com a obligatòria" (E16D)

"Hauria de ser una assignatura accessible per tothom perquè penso que és molt important adquirir aquests coneixements com a futurs sanitaris" (E27D)

"Molt bona experiència personal per tal de prendre consciència del que implica la optativa. És una optativa que hauria de ser de curs obligatori per la seva necessitat"(E14H)

4. Finalment fan altres propostes com fomentar més debat i tractar l'atenció infermera a les persones transsexuals.

"En comptes de fer una reflexió a nivell individual, es podria obrir un debat a través d'un fòrum on poder compartir la reflexió i poder escoltar i llegir altres punts de vista" (E22D)

"Seria interessant plantejar alguna classe entorn a les persones transsexuals, ja que no es dona informació de l'atenció a aquestes persones, tractament hormonal, procés de canvi de sexe, etc."(E16D)

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

6. LIMITACIONS

La participació de l'estudiantat no ha arribat al 60%, el qüestionari es va passar a la última classe presencial per assegurar-nos de la participació de totes les persones matriculades, tanmateix per problemes tècnics, algunes no varen poder respondre *in situ* cosa que va influir en la participació de forma negativa.

L'avaluació i valoració de l'assignatura és un feed-back per incorporar millores en el nostre context, el disseny de l'estudi no el fa extrapolable a altres realitats i contextos.

7. CONCLUSIONS

La bona valoració de l'assignatura i les aportacions de l'estudiantat posen en relleu la manca de formació en perspectiva de gènere i la importància d'incorporar-la en l'estudi de grau en infermeria així com la necessitat de tractar les desigualtats en salut per raó de gènere/orientació sexual de forma obligatòria. Reconeixen que l'atenció a la persona amb perspectiva de gènere és una clara competència de la professió infermera. Les metodologies d'APP i sobretot l'ApS potencien l'apoderament de l'alumnat en els processos d'aprenentatge i el treball significatiu i fomenten la responsabilitat social universitària pel que es replantejarà pel proper curs la seva continuïtat així com reduir els treballs a un sol projecte/intervenció.

5.1. FIGURA O IMATGE 1

Taula 1: Activitats realitzades per l'estudiantat en relació a la violència masculista (VM)

Tipsus activitat o treball	Número
Comptes d'Instagram:	4
Instagram sobre violència obstétrica	1
Instagram sobre violència masculista	1
Instagram sobre masculinisme invisible	2
Mapa sobre la violència masculista (VM):	1
Mapa sobre VM a l'estat espanyol	1
Plàster sobre la violència sexual en context d'oci	1
Algorisme d'actuació infermera davant la violència masculista	1
Vídeos:	4
Vídeo sobre el cicle de la violència masculista	1
Vídeo sobre l'assetjament laboral	2
Vídeo sobre masculinisme a les pantalles	1

5.2. FIGURA O IMATGE 2

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.3. FIGURA O IMATGE 3

Taula 2: Activitats realitzades per l'estudiantat sobre les desigualtats en salut

Tipus activitat o treball	Número
Comptes d'Instagram:	3
Reels sobre desigualtats per raó de gènere en el sistema de salut	1
Joc interactiu per combinar les polítiques i requisits de les persones trans a la Unió Europea	1
Poster sobre desigualtats de gènere en els càrrecs del sistema sanitari	1
Triptic descrivint les malalties infra-diagnosticades en dones	1
Podcast sobre desigualtats en salut	1
Clànic sobre l'experiència real de desigualtat en salut d'una dona amb infart	1
Aquí de Micaela	4
Vídeos:	
Entrevistes sobre desigualtats en salut en el col·lectiu LGTBIQ+	2
Vídeo en format conte sobre l'experiència d'una persona trans des de la seva infància	1
Entrevistes a estudiants universitaris sobre els mites de gènere en salut mental	1

5.4. FIGURA O IMATGE 4

5.5. FIGURA O IMATGE 5

5.6. FIGURA O IMATGE 6

Taula 3: Valoració de l'assignatura Gènere i Salut segons l'estudiantat (n=28)

Ítem valorat	Puntuació Mitjana (0-10)	Desviació Estàndard
Temes tractats a les classes expositives	8,53	0,96
Dinàmica en les classes expositives	8,10	1,34
Participació a les classes	7,00	2,13
Temes tractats als seminaris	8,64	1,02
Dinàmica en els seminaris	8	1,51
Participació als seminaris	8,03	1,57
Conèixements previus sobre gènere i salut	6,75	1,91
Conèixements adquirits a l'assignatura	8,28	1,60

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

Agència de Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya. (2018) *Marc general per la incorporació de la perspectiva de gènere en la docència universitària*. https://www.aqu.cat/doc/doc_19381922_1.pdf

Albertín, P., Bellera, J., Bofill A., Guiu, E., Heras, R., Masgrau, M., i Soler, P. (2017). *L'aprenentatge Servei Universitari*. Xarxa d'Innovació Docent en Aprenentatge Servei de l'Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach de la Universitat de Girona. <https://www.udg.edu/es/viu/edicions-udg/cataleg/detall/id/2152>

Antonovsky A. (1996). The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health Promotion International*, 11(1), 11-18. <https://doi.org/10.1093/heapro/11.1.11>

Baker C. R. (1996). Reflective learning: a teaching strategy for critical thinking. *The Journal of nursing education*, 35(1), 19–22. <https://doi.org/10.3928/0148-4834-19960101-06>

Espinosa-Mirabet, S.; Soler i Ortega, M.; Escoda, M.L.; Puig-Bargués, J.; Ferrer Real, I. (2015). Un modelo para diseñar aprendizajes mediante proyectos multidisciplinares. *REDU. Revista de Docencia Universitaria*, 13 (3): 73-88. <https://doi.org/10.4995/redu.2015.5420>

Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. (2021) *Pla de Salut de Catalunya 2021-2025*. https://salutweb.gencat.cat/web/.content/_departament/pla-de-salut/pla-de-salut-2021-2025/pla-salut-catalunya-2021-2025.pdf,